

सम्पादकीय

सहमतिको बाटो खोज

मधेस प्रदेशमा नयाँ मुख्यमन्त्री नियुक्तिपछि असहज परिस्थिति उत्पन्न भएको छ। समस्या समाधान गर्दै जाने र सहमतिको विकल्प खोज्नुको साटो दलहरु मुठभेड र टकरावको मुडमा छन्, जुन नेपालको लोकतान्त्रिक प्रणालीका लागि घातक छ। समाजमा राजनीति लयमा नहिँड्दा चौतर्फी निराशा र आक्रोश बढिरहेका बेला मधेस प्रदेशमा देखिएको जटिल अवस्थाले आक्रोश भन्ने बढाएको छ।

मुख्यमन्त्री जितेन्द्र सोनलले विश्वासको मत पाउन नसक्ने अवस्था आएपछि राजीनामा दिएपछि उत्पन्न अवस्थाको सहज समाधानको विकल्पमा जानुको साटो कुटपिट, तोडफोड र आगजनीमा उत्र्नु निन्दनीय छ। मुख्यमन्त्री कार्यालयका कर्मचारीलाई कुटपिट र तोडफोड गरेर प्रदेशसभा सदस्यहरुले राजनीतिलाई कुरूप बनाएका छन्, मुख्यमन्त्री कार्यालयभित्रै हिंसात्मक गतिविधि गरेर उनीहरुले जुन निर्लज्जता देखाए, त्यो अक्षम्य छ। अझ त्योभन्दा बढी काठमाडौँ जाँदै गरेकी प्रदेश प्रमुख सुमित्रा भण्डारीले बर्दिवासको होटलमा नवनिर्मुक्ति मुख्यमन्त्री सरोज यादवलाई सपथ गराएर कमजोरी भएको छ। कार्यालयमा गर्नुपर्ने काम होटलमा गरेर प्रदेश प्रमुखले पदीय मर्यादा कायम गर्न सकिनन्। सरकार गठनका लागि संविधानको धारा १६८ को उपधारा २ अनुसार विश्वासको मत पाउन नसकेको अवस्थामा धारा १६८ को उपधारा ३ मा जानसक्ने अधिकार प्रदेश प्रमुखलाई दिएको छ। धारा १६८ को उपधारा २ अनुसार गठन भएको सरकारका मुख्यमन्त्रीको विपक्षीमा ४० मत परेपछि राजीनामा दिएकाले प्रक्रियागत रूपमा अधि बढेको विषयलाई बिचमै स्थगित भएको र यो विषय अदालतमा न्यायिक निरुपणका लागि प्रवेश गरेकोले अब यसको छिनोफानो अदालतले गर्नेछ। यादव मुख्यमन्त्री नियुक्त भएपछि भएको तोडफोड र कुटपिटमा संलग्नलाई कानुनी कारबाहीमा ल्याउन आवश्यक छ। सभामुखलाई बर्खास्त भएको हस्ताक्षर र निवेदन तथा हस्ताक्षर गर्ने पाँच प्रदेशसभा सदस्यको बर्खास्त गर्ने सभामुखको निर्णयले भन्ने राजनैतिक जटिलता थपिएको छ।

मधेस प्रदेशसभामा देखिएको राजनैतिक जटिलताको समाधान अदालतले मात्रै गर्न सक्तैन। अदालतले तत्कालका लागि बाटो देखाउन सक्छ। मुख्यमन्त्री नियुक्तिको विषयमा गाइडलाइन दिनसक्छ, तर समग्र राजनैतिक विषयको समाधान दलीय सहमति र सहकार्यबाट मात्रै सम्भव छ। मुलुकमा संघीय शासन प्रणालीप्रति नराकारात्मक मनोविज्ञान तयार भएको बेला सबै दलले व्यवस्थाप्रति सकारात्मक भाव पैदा गर्न पहलकदमी लिन आवश्यक छ। मधेस प्रदेशमा देखिएको तनाव अरु प्रदेशमा पनि सर्न सक्ने जोखिम बढेको छ। यसले व्यवस्थाप्रति भन्ने वितृष्णा बढाउने जोखिम छ। प्रमुख दलहरु अहिले कमजोरी केलाएर र आत्मसमीक्षा गरेर राजनैतिक स्थिरता र सुशासनका लागि सहकार्य गर्नुको विकल्प छैन।

विवेक शर्मा

नेपालमा जनताले विकल्प खोज्न छाडेका छैनन्, केवल विश्वास गुमाएका छन्। यो विश्वास फिर्ता ल्याउन नयाँ शक्ति आवश्यक छ। तर, त्यो शक्ति सफा छवि मात्र होइन, दृढ दृष्टिकोण र नीति-स्पष्टतासहित आउनुपर्छ। यदि बालेनको व्यावहारिकता, कुलमानको समर्पण, सुमना श्रेष्ठको प्राविधिक ज्ञान, रन्जु दर्शना र सागर ढकालको युवाशक्ति, मिलन पाण्डे र पुकार बमको नीति-अनुभव एकै ठाउँमा जोडिए भने त्यो दल मात्र होइन, नयाँ युगको सुरुवात हुनेछ। देशलाई अहिले दलभन्दा बढी दिशा, सत्ताभन्दा बढी सेवा र भाषणभन्दा बढी व्यवहार चाहिएको छ।

डा. बाबुराम भट्टराईको वैकल्पिक प्रयोग : माओवादी आन्दोलनका प्रमुख विचारक डा. बाबुराम भट्टराईले २०७२ सालमा माओवादीबाट अलग भएर नयाँ शक्ति नेपाल बनाए। उनको उद्देश्य थियो- 'विचारमा वैज्ञानिक, नेतृत्वमा नयाँ र प्रणालीमा इमानदार दल निर्माण।' तर, नयाँ शक्तिले वैकल्पिक ऊर्जा जुटाउन सकेन। पुराना कार्यकर्ता संरचना नभएको, कमजोर संगठन र नेतृत्वको आत्मकेन्द्रितताका कारण पार्टी जनस्तरमा फैलिन सकेन। पछि उनले नयाँ शक्तिलाई संघीय समाजवादी फोरमसँग एकीकृत गरी जनता समाजवादी पार्टी (जसपा) बनाए। तर, जसपाभित्र पनि नेतृत्वबिचको स्वार्थ-संघर्षले उनको भूमिका कमजोर बनायो। ०७९ तिर उनले पुनः जसपाबाट अलग भएर अर्को 'नयाँ दल निर्माण'को पहल गरे। तर, जनताले यसपटक

उनलाई विकल्पका रूपमा हेरेनन्। डा. भट्टराईको यात्राले देखाउँछ कि विचारमा वैकल्पिक तर व्यवहारमा परम्परागत हुँदा कुनै पनि नयाँ शक्ति टिक्दैन। त्यस्तै, माधवकुमार नेपाल र नेकपा एकीकृत समाजवादीको प्रयोग हेर्दा ०७८ सालमा नेकपा एमाले फुट्दा माधवकुमार नेपालको नेतृत्वमा नेकपा (एकीकृत समाजवादी) बनेको थियो। उनले दावी गरे- 'हामी पार्टी होइन, नीति र नैतिकता पुनर्स्थापित गर्न आएका हौं।' तर, दुई वर्षभित्रै पार्टी सत्ता-साम्बेदारको भूमिकामा सीमित भयो। सरकारमा भाग लिएर पनि आफ्नो वैकल्पिक चरित्र प्रमाणित गर्न असफल रह्यो। फुटेको एमाले र माओवादीबिचको भिन्नता अब जनताले बुझ्ने छाडेका छन्। त्यसैले, एकीकृत समाजवादी पनि जनताका दृष्टिमा अर्को 'पदनिर्भर दल' मात्र देखियो। र अहिले आएर माधवकुमार नेपाल, प्रचण्डलगायत अन्य नेताले फेरि आफ्नो शाख जोगाउन १० दलीय नयाँ गठबन्धन गरेका छन्।

वैकल्पिक दलहरूको असफलताको कारण : नेपालमा वैकल्पिक दल बारम्बार जन्मिए, तर टिक्न सकेनन्। यसको मूल कारणका रूपमा विभिन्न राजनितिक विश्लेषकको फरक-फरक मत आए पनि केही कारणलाई यसरी हेर्न सकिन्छ :

व्यक्ति-निर्भरता : नयाँ दलहरू नेता-केन्द्रित हुन्छन्। संस्थागत नेतृत्व प्रणाली विकास नहुँदा दलको अस्तित्व नेतासँगै हराउँछ।

नीतिगत अस्पष्टता : भ्रष्टाचारको विरोध र परिवर्तनको नारा मात्र पर्याप्त हुँदैन। भरपर्दो आर्थिक नीति, संघीयता, शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीमा ठोस दृष्टिकोण नहुँदा वैकल्पिक भनिएका दलहरूले अल्पकालीन ताली त पाउँछन्, दीर्घकालीन समर्थन होइन।

संगठनको अभाव : पुराना दलले गाउँ-गाउँमा संगठनसहित जरा गाडेका छन्। वैकल्पिक दल प्रायः सहर र सामाजिक सञ्जालमा सीमित छन्। जसले ग्रामीण जनतासँग दूरी बढाउँछ।

विश्वका सफल वैकल्पिक शक्तिबाट सिक्नुपर्ने पाठ : भारतमा अरविन्द केजरीवालको आम आदमी पार्टी (आप) ले भ्रष्टाचारविरोधी आन्दोलनबाट जन्मिएर दिल्ली र पञ्जाबमा सशक्त सरकार सञ्चालन गर्‍यो। केजरीवालले शिक्षा, स्वास्थ्य र पारदर्शितामा केन्द्रित नीति ल्याएर सफलता पाए। फ्रान्समा इम्यानुएल मार्क्रोले पुराना पार्टीबाट निराश नागरिकलाई एकत्रित गर्दै 'ले रेपुब्लिक एन मार्चे' नामक दल स्थापना गरेर राष्ट्रपतिमा विजयी भए। इटलीमा बेप्पे ग्रीलको फाइभ स्टार मुभमेन्टले जनताको अनलाइन सहभागिता र पारदर्शी निर्णय प्रणालीका कारण उल्लेखनीय प्रभाव पारेको थियो। यी उदाहरणले स्पष्ट गर्छन्, वैकल्पिक राजनीति सफल हुन तीन आधार चाहिएछ : १. स्पष्ट नीति, २. संगठनात्मक सुदृढता र ३. नैतिक नेतृत्व र पारदर्शिता।

नेपालको वर्तमान राजनीतिक परिदृश्य : अहिले नेपालमा संसद् विघटित छ। यसअघिको सरकार गठबन्धनमा अडिएको थियो। प्रमुख दल भित्रभित्रै नेतृत्व-संघर्षमा थिए। गठबन्धनको सरकारले जनताका लागि चाहिने कामभन्दा पनि व्यक्तिगत स्वार्थ, नैतिकहीन चरित्र, पारिवारिक मोह तथा लुटतन्त्रमा लुप्त सरकार तथा नेताका कारणले देशमा जेन-जी आन्दोलनबाट जेन-जीको सहमतिमा नयाँ सरकार बन्यो। देशको अर्थतन्त्र कमजोर छ, बेरोजगारी बढ्दो छ र

शिक्षाको निजीकरणले आमनागरिकलाई भन्नु टाढा पुर्‍याएको छ। यस्तो अवस्थामा जनतामा वैकल्पिक नेतृत्वको चाहना स्वाभाविक बनेको छ। तर, यो चाहनालाई मूर्त रूप दिन भावनात्मक विरोधभन्दा बढी व्यावहारिक दृष्टिकोण आवश्यक छ।

नयाँ नेतृत्वको सम्भावना, एकता र दृष्टिकोण : आज नेपालमा केही अनुहार छन्, जसले जनस्तरमा आशा जगाएका छन्। बालेन साह, सुमना श्रेष्ठ, कुलमान घिसिङ, मिलन पाण्डे, सागर ढकाल, पुकार बम, गोपी हमाल, रन्जु दर्शना, हर्क सम्पाङलगायत यी सबैले आ-आफ्नो क्षेत्रमा इमानदारी, व्यावहारिकता र जनसेवामा तदारुकता देखाएका छन्। उनीहरू व्यक्तिगत महत्वाकांक्षाभन्दा माथि उठेर देशलाई पहिलो प्राथमिकता दिँदै सभ्वा प्लेटफर्ममा जुटे भने यो देशमा साँच्चै वैकल्पिक शक्ति निर्माण सम्भव छ। तर, यसका लागि तीन स्पष्ट काम गर्न जरूरी छ :

नीति निर्माणमा स्पष्ट दृष्टिकोण : राज्यको दायित्व शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, पारदर्शिता र सुशासनलाई प्राथमिकतामा राख्ने नीति जनतासामु खुला गर्नुपर्छ।

गाउँदेखि केन्द्रसम्म संगठन : वैकल्पिक राजनीति सहरका युवामा सीमित रह्यो भने विफल हुन्छ। ग्रामीण जनतासँग प्रत्यक्ष सम्पर्क र सहभागिता जरूरी छ।

पारदर्शी र उत्तरदायी नेतृत्व : दलभित्रको आर्थिक पारदर्शिता र निर्णय प्रक्रिया खुला हुँदा मात्र विश्वास बढ्छ।

आगामी निर्वाचन र निर्णायक मोड : ०८२ सालको प्रतिनिधिसभा निर्वाचन नेपालका लागि निर्णायक बन सक्छ। जनताले पुराना दलप्रतिको मोहभंगबिच नयाँ विकल्प खोजिरहेका छन्। नयाँ शक्ति संयम, तयारी र प्रस्ट दृष्टिकोणसाथ प्रस्तुत भयो भने जनमतले त्यसलाई र्विकारो सम्भावना उक्ल छ। तर, इतिहासले सिकाउँछ, केवल राम, आक्रोश र लोकप्रियताले सत्ता जित्न सकिएला, तर दृष्टि, नीति र संगठनविना देश चलाउन सकिँदैन।

अन्य देशको सन्देश : दक्षिण कोरियाले तानाशाहीपछि शिक्षा र प्राविधिक दक्षतामा लगानी गरेर आर्थिक क्रान्ति गर्‍यो। सिंगापुरले शून्य भ्रष्टाचार नीति र दक्ष ब्यूरोक्रेसीद्वारा स्थायित्व ल्यायो। भूटानले सफा शासन र स्थानीय सशक्तीकरणमा जोड दियो। यी देशको अनुभवले बताउँछ- देश बदल्न नयाँ दलको संख्या होइन, इमानदार दृष्टि, दीर्घ रणनीति र संस्थागत अनुशासन चाहिन्छ।

निष्कर्ष : नेपालमा जनताले विकल्प खोज्न छाडेका छैनन्, केवल विश्वास गुमाएका छन्। यो विश्वास फिर्ता ल्याउन नयाँ शक्ति आवश्यक छ। तर, त्यो शक्ति सफा छवि मात्र होइन, दृढ दृष्टिकोण र नीति-स्पष्टतासहित आउनुपर्छ। यदि बालेनको व्यावहारिकता, कुलमानको समर्पण, सुमना श्रेष्ठको प्राविधिक ज्ञान, रन्जु दर्शना र सागर ढकालको युवाशक्ति, मिलन पाण्डे र पुकार बमको नीति-अनुभव एकै ठाउँमा जोडिए भने त्यो दल मात्र होइन, नयाँ युगको सुरुवात हुनेछ। देशलाई अहिले दलभन्दा बढी दिशा, सत्ताभन्दा बढी सेवा र भाषणभन्दा बढी व्यवहार चाहिएको छ। वैकल्पिक राजनीति कठिन यात्रा हो, तर असम्भव छैन। नेपाल फेरि पनि उठ्न सक्छ, तर त्यसका लागि नयाँ पुस्ताले 'देश पहिले, स्वार्थ पछि' भन्ने प्रतिज्ञा लिन सक्नुपर्छ।

नयाँ पत्रिकाबाट

प्राथमिक उपचारको महत्व र आवश्यकता

पुष्कर राज जोशी

हाम्रो जस्तो देशमा, जहाँ दुर्गम क्षेत्रहरू र पहाडी गाउँहरू प्रशस्त छन्, त्यहाँ स्वास्थ्य सेवा पहुँच अत्यन्तै कठिन र टाढा छ। सडक, यातायात व्यवस्था र स्वास्थ्य सेवाको अभावका कारण सामान्य चोटपटक, रोग वा दुर्घटना भएपनि तुरुन्त उपचार गर्न सकिँदैन। यस्तो अवस्थामा, यदि हामीले प्राथमिक उपचारको ज्ञान हासिल गर्न सके भने, जीवन बचाउन र थप जटिलता रोक्न सकिन्छ। यसले मानव जीवनको संरक्षण गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

यही कारणले, प्रत्येक नेपाली नागरिकले प्राथमिक उपचारको आधारभूत ज्ञान सिक्न आवश्यक छ। यसले हाम्रो परिवार, छोराछोरी, स्वयम र अरूको जीवन रक्षा गर्न मद्दत गर्दछ।

किन प्राथमिक उपचार आवश्यक छ ?

१. देशको भौगोलिक अवस्थाका कारण

हाम्रो देशको भूगोल धेरै जटिल र दुर्गम छ। हिमाल, पहाड, र तडुका ठाउँहरूबाट अस्पताल र स्वास्थ्य पुग्न धेरै समय लाग्ने गर्छ। सडक र यातायातको समस्या, कहिलेकाहीँ प्राकृतिक प्रकोप जस्तै बाढी, पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुँदा, सामान्य चोटपटकको लागि पनि समयमा उपचार गर्न सकिँदैन।

चाल्नु पर्छ।

२. **अवस्था बिग्रन नदिनु**

घाइतेको अवस्था अझ बिग्रन नदिनु, संक्रमण फैलिन नदियो, र चोटको ठाउँ अझ बिग्रिन नदिनु मुख्य लक्ष्य हो।

३. **अवस्था सुधार गर्न**

अवस्था स्थिर राखेर, आवश्यक भएमा पीडितको अवस्था सुधार गर्नुपर्छ। यसका लागि सही उपाय र सामग्रीको प्रयोग आवश्यक हुन्छ।

४. **स्वस्थ पार्नु**

यदि सम्भव भएमा, पीडितलाई पूर्णरूपमा स्वस्थ बनाउने प्रयास गर्नु। यो अवस्था लामो समयको उपचार र चिकित्सकको सहायता आवश्यक पर्दछ।

प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामग्रीहरू र तिनको प्रयोग

सफा गज प्याड / सूती मलमल पट्टी

प्रयोग: घाउबाट रगत बगेमा थिच्न, संक्रमण रोक्न र जखम ढाक्न प्रयोग गरिन्छ। गज वा पट्टी सिधै घाउमा राखेर थिच्ने।

उम्थ्याएर चिस्याएको पानी

प्रयोग: घाउ सफा गर्न तथा धुलो वा माटो हटाउन।

एन्टिसेप्टिक समाधान

प्रयोग: संक्रमण रोक्न र ब्याक्टेरिया नष्ट गर्न।

कपासमा भिजाएर घाउमा हल्कासँग लगाउने।

एन्टिसेप्टिक क्रिम

प्रयोग: साना घाउ वा कट्का संक्रमणबाट बचाउन तथा छिटो निको पार्न।

कटन (कपास)

प्रयोग: घाउ सफा गर्न वा औषधि लगाउन। एन्टिसेप्टिक समाधानमा भिजाएर प्रयोग गर्न सकिन्छ।

ब्यान्डएज/ प्लास्टर : प्रयोग: साना घाउ वा चोटपटक ढाक्न। घाउ सफा गरी सिधै ब्यान्डएज टाँस्ने।

मैडिकल टेप

प्रयोग: पट्टीलाई सुरक्षित गर्न, घाउमा दबाव दिन र पट्टी टाँस्न प्रयोग गरिन्छ।

सर्जिकल पञ्जा

प्रयोग: घाउ सफा गर्दा वा बिरामीसँग सम्पर्क गर्दा संक्रमणबाट जोगिन। प्रयोग गर्नु अघि हात सफा गर्न आवश्यक।

एन्टिबायोटिक मल्टम

प्रयोग: गहिरो वा संक्रमित घाउमा संक्रमणको जोखिम कम गर्न।

सफा कपडा वा तौलिया

प्रयोग: रक्तस्राव रोक्न वा घाउ सफा गर्न। धुलो रहित सफा कपडाले हल्कागँग थिच्ने।

पोलिएको छालाका लागि सामग्रीहरू

प्रयोग: जलन वा डपोलिएको छालाको प्राथमिक उपचार गर्न।

थर्मोमिटर

प्रयोग: शरीरको तापक्रम नापन।

चिसो प्याक

प्रयोग: चोट, सुजन वा डढेको भागमा चिसो दिन सफा कपडाले बेरी १०-१५ मिनेटसम्म राख्ने।

टर्चलाइट

प्रयोग: अन्धकारमा उपचार गर्न, सानो काँडा, घाउ वा अन्य अवस्था हेर्न प्रयोग गरिन्छ।

कैसी

प्रयोग: पट्टी वा टेप काट्न। प्रत्येकपटक प्रयोग अघि सफा गर्नु आवश्यक।

चिन्ट्री

प्रयोग: काँडा वा साना कण फिक्न प्रयोग गरिन्छ।

जीवनजल र ग्लुकोज

प्रयोग: शरीरमा पानीको कमी भएमा, ज्वरो र डिहाइड्रेसनमा तुरुन्त ऊर्जा पुर्‍याउँछ।

मास्क

प्रयोग: विषाक्त हावाबाट जोगिन, संक्रमण रोक्न।

लामखुट्टे स्प्रे र क्रिम

प्रयोग: लामखुट्टेको टोकाइबाट जोगिन

मलेरिया, डेंगु जस्ता रोग रोक्न।

सेनेटरी प्याड

प्रयोग: अत्यधिक रक्तस्राव भएको अवस्थामा रक्तश्राव रोक्न मद्दत गर्दछ।

थप महत्वपूर्ण सुत्काहरू

सबै सामग्री सधैं सफा राख्नुस् र बच्चाहरूको पहुँच बाहिर सुरक्षित स्थानमा राख्नुस्।

प्राथमिक उपचार किट प्रत्येक घर, विद्यालय, कार्यालय, सवारीसाधन वा यात्रा भोलामा अनिवार्य रूपमा राख्नुस्।

प्राथमिक उपचारसम्बन्धी तालिम लिनुहोस्

– आकस्मिक अवस्थामा यसले जीवन बचाउन सक्नेछ।

सामान्य जीवनोपयोगी सामग्रीहरू र तिनको प्रयोगलाई ध्यान दिएर, हामी सजिलै प्राथमिक उपचार गर्न सक्छौं।

प्राथमिक उपचार एउटा जीवनदायक, आधारभूत र आवश्यक शिक्षा हो। यसले मानव जीवनको संरक्षण गर्दछ, संक्रमण रोक्छ र थप जटिलता हुन नदिन मद्दत गर्दछ। हरेक नेपाली नागरिकले यस विषयमा जागरुकता र प्रशिक्षण लिनु आवश्यक छ। यसले हामीलाई आपतकालीन अवस्थाहरूमा सही निर्णय लिन मद्दत गर्दछ र हाम्रो परिवार, साथी र आफूसँगै अरूको जीवन जोगाउँछ। स्वास्थ्य खबरबाट

